

Állambiztonsági
Történelmi Tár

Önvallatás

Wayand Tibor

fogságban írt visszaemlékezései

1945-1946

ÁBTL
KRONOSZ

Önvallatás

Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései

1945–1946

**Állambiztonsági
Történeti Tár**

Önvallatás

Wayand Tibor

fogságban írt visszaemlékezései

1945–1946

Szerkesztette, jegyzetekkel ellátta
és a bevezető tanulmányt írta:

VARGA KRISZTIÁN

Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára
Kronosz Kiadó

Budapest–Pécs
2019

A kötet az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
és a Kronosz Kiadó gondozásában jelenik meg

Felelős kiadó az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
főigazgatója és a Kronosz Kiadó ügyvezető igazgatója

Olvasószerkesztő:
BELLUS IBOLYA

A névmutatót készítette:
ERŐSS ZSOLT

Borítóterv:
MÜLLER PÉTER

Angol fordítás:
RADNAI IMRE

A borítón szereplő kép forrása:
Kormányzati elismerésben részesített rendőrtisztviselők, 1931
Képes Pesti Hírlap, 1931. (53. évfolyam) március 3.

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó és az Állambiztonsági
Szolgálatok Történeti Levéltára gondozásában 2018-ban megjelent
nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6048-35-6

© Varga Krisztián
© Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
© Kronosz Könyvkiadó Kft.

TARTALOM

ÜLDÖZŐKBŐL ÜLDÖZÖTTÉK (<i>Bevezető tanulmány</i>) (Varga Krisztián)	7
Egy hatékony kihallgatási módszer	11
Az önvallomás írója	20
Az önvallomás(ok)	33
Szerkesztői megjegyzések	44
WAJAND TIBOR HORTHYSTA POLITIKAI DETEKTÍV	
VISSZAEMLEKEZÉSEI	45
SCHÖNHERZ ZOLTÁN ELŐÁLLÍTÁSA	69
DR. WAYAND TIBOR FELJEGYZÉSEI HORTHYSTA POLITIKAI	
RENDŐRSÉGI MUNKÁJÁRÓL	72
FÜGGELÉK	
CSER ISTVÁN ÖNVALLOMÁSA WAYAND TIBORRÓL	219
A forrásközlésben szereplő fontosabb személyek életrajzi adatai	229
A kötetben előforduló rövidítések jegyzéke	281
Névmutató	283
Summary	291

ÜLDÖZŐKBŐL ÜLDÖZÖTTEK

(Bevezető tanulmány)

Még nem ért véget a második világháború Magyarországon, amikor már javában folyt a háborús bűncselekmények elkövetőinek felkutatása. Ezt a feladatot három újonnan létrehozott állambiztonsági szerv, a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Péter Gábor vezette Politikai Rendészeti Osztálya (PRO), a Vidéki Főkapitányság Tömpe András-féle Politikai Rendészeti Osztálya, valamint a Honvédelmi Minisztérium Pálffy György irányításával felálló Katona Politikai Osztálya (HM Katpol) végezte el.¹

Míg a harcok forgatagában itthon maradt háborús bűnösöket a HM Katpol és a politikai rendészeti osztályok „saját kezűleg” vették őrizetbe, addig a háború alatt Németországba távozott – elsősorban a német megszállás után létrejött kormányokhoz kötődő – politikusokat és az államigazgatás vezető tisztviselőit az amerikai hadsereg hírszerző ügynökségének (OSS – Office of Strategic Services) háborús bűnösöket felkutató speciális alakulata fogta el. A felderítéseket vezető magyar származású Martin Himler (Himler Márton) ezredes munkáját több volt magyar államrendőrségi szakember segítette.² A németek által még 1944 márciusában elhurcolt – majd a koncentrációs táborokból 1945 tavaszán amerikai segítséggel kiszabadult – rendőrök közé

¹ A második világháború utáni magyar politikai rendőrség megszervezéséről és működéséről lásd: *A politikai rendészeti osztályok 1945–1946. (Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 1.)* Szerk. Krahulcsán Zsolt – Müller Rolf. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)–L'Harmattan, Budapest, 2009. A HM Katpolhoz lásd: Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése. A HM Katona Politikai Osztály szervezete, feladata és működése 1945–1947.* Doktori (PhD) disszertáció. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, Pécs, 2015. <http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf> (Utolsó letöltés 2017. január 26.)

² Himler Márton: *Így néztek ki a magyar nemzet sírásói.* St. Marks Printing Corp., New York, 1958.

tartozott Sombor (Schweinitzer) József főkapitány-helyettes, a Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályának 1939–1944 közötti irányítója.³ Az egykori nagy hatalmú rendőrfőnök az amerikaiak számára igen jó „választásnak” bizonyult, mivel nemcsak a háborús bűnökkel vádolt és a korábban általa irányított nyilasok elleni nyomozások célszemélyeit, Szálasi Ferencet, Kovarcz Emilt vagy Csia Sándort ismerte jól, de azokat a rendőröket, csendőröket is, akik kiszolgálták a Hungarista Államot, és akiket ugyancsak háborús bűncselekmények miatt köröztek. Így sikerült elfogni többek között Hain Pétert, Koltay Lászlót és Kotsis Árpádot, az 1944. március 19-i német bevonulást követően létrehozott „magyar Gestapo”, az Állambiztonsági Rendészet (ÁR) vezetőit, vagy Árbócz János, Orendy Norbert és Hajnácskőy László csendőr ezredeseket, a Szálasi-kormány Belügyminisztériumának vezető tisztviselőit.⁴ Noha Sombor esetében nem zárható ki a gyanúsítottak kézre kerítésében játszott személyes motívum – hiszen 1944. március 21-i letartóztatása nem kis mértékben egykori beosztottjának, a német állambiztonsági szolgálatok informátorának, Hain Péternek volt köszönhető –, ezzel együtt ténykedésével a szövetséges hatalmaknak a háborús bűnösök felelősségre vonására irányuló törekvéseit segítette.⁵

A háborús bűncselekmények elkövetőinek elfogása érdekében tett intézkedések furcsa akcióegységet teremtettek Somborék és a kezdettől fogva a

³ Sombor Józsefről bővebben: *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobbaldali mozgalmakról, 1932–1943.* Szerk. Kovács Tamás. Gondolat, Budapest, 2009.

⁴ A német megszállást követő államvédelemről bővebben: Varga Krisztián: *Az Állambiztonsági Rendészet és a politikai rendészeti osztály(ok) szervezettörténete (1944. március 28.– 1944. december 25.)* *Betekintő*, 2012/4. http://www.betekinto.hu/2012_4_varga_k (Utolsó letöltés: 2014. február 5.) és Kovács Zoltán András: *A Szálasi-kormány Belügyminisztériuma.* Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2009.

⁵ A szövetségesek 1943–1945 között többször kinyilvánították a háborús bűncselekmények elkövetésében vétkes személyek háború utáni bírói felelősségre vonását. Vö.: Alfred-Maurice de Zayas: *A Nürnbergi per (1945–1945)* In: *A történelem nagy pereit* Szerk. Alexander Demandt. Holnap, Budapest, 1993. 201–232. A felelősségre vonáshoz Magyarország az 1945. január 20-án megkötött fegyverszüneti egyezmény 14. §-ával csatlakozott, mely kimondja, hogy „Magyarország közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában és az ítélezésben e személyek felett.” In: *Az 1945. évi V. törvénycikk a Moszkvában az 1945. évi január hó 20. napján kötött fegyverszüneti egyezmény beikelyezéséről.* Közli: *1000 év törvényei* <https://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8212> Utolsó letöltés 2017. december 16.

Magyar Kommunista Párt (MKP) által irányított „demokratikus” állambiztonság között. A helyzet külön pikantériáját az adta, hogy a Horthy-korszak politikai nyomozásai során hírnevet szerzett detektívek most azokkal az egykori illegális kommunista pártmunkásokból politikai nyomozókká avanszált rendőri és katonai vezetőkkel voltak kénytelenek ugyanazon célra dolgozni, akiket korábban évtizedeken keresztül életre-halálra üldöztek. Mindebből persze nem szabad azt a – nyilas emigráció által terjesztett, kétes eredetű bizonyítékokra támaszkodó – következtetést levonni, miszerint az egykori főkapitány-helyettes és csapata a háborús bűnösöket „hazaszolgáltatta a kommunista akasztófának”.⁶ A náciellenes, ugyanakkor eltökélten antikommunista rendőrfőnök és detektívjei segítettek, de nem irányították az amerikai katonai szervek munkáját. Nem Sombor döntött a kiadandó személyek sorsa felől, mint ahogy a háborús bűnösök neveit tartalmazó listákat sem ő állította össze. A nyilas propagandában már az 1930-as évek óta hangoztatott „kommunistabarátság” vádja – figyelembe véve e rendőrök életútját, a nyomozásaik során tanúsított intranzigens antikommunizmusukat és a Horthy-rendszer konzervativizmusához való feltétlen ragaszkodásukat – teljességgel megalapozatlan. A „nácivadász” detektívek kizárólag az amerikai hatóságokkal álltak kapcsolatban, adatszolgáltatásaikkal az amerikai szervek utasításait hajtották végre, mérlegelési lehetőségük, döntési kompetenciájuk, önálló nyomozási jogkörük nem volt. Ennek következtében a tetteket az Egyesült Államok katonai elhárítása vette őrizetbe, és az első kihallgatásokat is az amerikai elhárító tisztek végezték el – igaz, Sombor József és detektívjeinek közreműködésével. A szövetségesek között létrejött megállapodás és a háború utáni igazságszolgáltatási alapelvek értelmében a Magyarországon elkövetett háborús bűncselekmények tetteit néhány nappal később hazaszállították. Az őrizetbe vett személyek „igazi” kihallgatására és a büntetőeljárások lefolytatására itthon a népügyészségeken, a budapesti PRO-nak otthont adó Andrássy út 60. szám alatt, valamint a HM Katpol Nádor utcai épületében került sor.

Az itthon felkutatott és a külföldről hazahozatott volt „horthysta” detektívekkel és csendőrnnyomozókkal foglalkozó apparátus számára a PRO-n egy külön, „H” jelzésű főcsoportot hoztak létre. Ennek a nyomozóegységnek

⁶ Fiala Ferenc – Marschalkó Lajos: *Vádló bitófák. A magyar nemzet valódi sírásói*. Süli J. (Hídfő), London, 1958. <http://www.freepress-freespeech.com/holhome/tormay/m19451.htm> (Utolsó letöltés: 2017. szeptember 10.)

lett a feladata a „régii rendőrség és a volt csendőrség népellenes bűnöseinek” figyelése, elfogása, kihallgatása.⁷ Hasonló volt a helyzet a HM Katpolnál is, ahol a háborús bűncselekményekkel gyanúsítható egykori katonák kézre kerítését az elhárító alosztály nyomozó főcsoportja végezte el.⁸ A nyomozások eleinte meglehetősen szerény keretek között zajlottak le, hiány volt képzett szakemberből, anyagi eszközökből (papír, írógép, gépjármű, stb.), de megfelelő minőségű ellátmány sem állt rendelkezésre.⁹ A hiányosságokat azonban messzemenően pótolta az állomány elszántsága és a háborús bűnösök felelősségre vonását igénylő – a hatóságok munkáját kezdetben jelentősen támogató és minden demokratikus párt szavazóbázisára kiterjedő – társadalmi-politikai közakarát.

Az ország szovjet okkupációja után létrehozott állambiztonsági szervek beosztottjai, vezetői között szép számmal megtalálhatók voltak azok az egykori illegális kommunista pártmunkások, akiket valószínűleg a lehetőség szülte bosszúvágy, a korábbi lebukások során elszenvedett kínzások, sérelmek okozta szenvedések megtorlása is motivált. Közöttük volt Péter Gábor és Tömpe András, akik néhány évvel azelőtt üldözött kommunistaként voltak kénytelenek megtapasztalni a Horthy-korszak rendvédelmének „világszínvonalát”. (Némiképp kilóg ebből a sorból a HM Katpol vezetője, Pálffy György, aki a háború alatt tagja volt ugyan az illegális kommunista pártnak, de sohasem bukott le, ezért neki nem voltak a detektívekkel kapcsolatos személyes élményei.) Hasonló érzések dolgozhattak a kommunista párt korábban itthon működő vezetőiben is. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy az elfogott háborús bűnösökkel szembeni büntetőeljárások pusztán a hatalomra került kommunisták bosszújának következményei voltak. Az események – a levéltári források, a személyes beszámolók és a kortárs visszaemlékezések tükrében – sokkal árnyaltabb képet mutatnak.¹⁰

Ezen források közé tartozik Wayand Tibor fogságban írt önvallomása is.

⁷ Krahulcsán Zsolt – Müller Rolf: A magyar politikai rendőrség, 1944. december – 1946. október. In: *A politikai rendészeti osztályok 1945–1946*, i. m. 29.

⁸ Dávid F.: *A magyar katonai titkosszolgálatok*, i. m. 94–98.

⁹ Fehér Lajos levele Szebenyi Endrének a budapesti politikai rendőrség anyagi támogatásáról (1945. október 19.) és Péter Gábor levele Sólyom Lászlónak a gépkocsialományról (1945. december 14.) Közli: *A politikai rendészeti osztályok 1945–1946*, i. m. 227–229., 232–233.

¹⁰ Soós Mihály: A háborús és népellenes büntettek feltárásának forrásai a Történeti Hivatalban. In: *Trezor 3. Az átmenet évkönyve 2003*. Szerk. Gyarmati György. ÁBTL, Budapest, 2004. 81–106.

A ramsdorfi hadifogolytáborban sínylődő egykori detektívfelügyelőt 1945. november 14-én vette őrizetbe az amerikai katonai elhárítás. Elfogására valószínűleg a háborús bűnösök neveit tartalmazó listák alapján került sor, amelyeket a magyar kormány 1945 folyamán több alkalommal is eljuttatott a nyugati szövetségesekhez.¹¹ Az amerikaiak 1945. november 20-án adták át Wayand Tibort a magyar hatóságoknak. Itthon a PRO beosztottjai azonnal megkezdték részletes kihallgatását. A nyomozók nem csupán a detektív háború alatti tevékenységére, vagy az ellenállási mozgalmak felszámolásában játszott szerepére voltak kíváncsiak, hanem – kis túlzással – mindenre, amit Wayand tudhatott. Ennek érdekében az előzetes letartóztatásba, majd vizsgálati fogságba helyezett gyanúsítottól nemcsak kihallgatási jegyzőkönyveket vettek fel, hanem saját kezűleg készített önvallomást is írtak vele.

Egy hatékony kihallgatási módszer

A fogságban írt vallomás története régmúltra tekint vissza. Már a középkorban ismertek voltak olyan írásos feljegyzések, amelyeket fogvatartottak készítettek: talán a leghíresebb a velencei világotazó, Marco Polo visszaemlékezése, amelyet szerzője 1298–1299-ben a genovai börtönben „mesélt el” rabtársának.¹² Ugyancsak e műfajhoz tartozik az „anarchizmus atyjának”, Mihail Bakunyinnak az önvallomása, amelyet a szentpétervári Péter-Pál-erődben töltött börtönévei alatt írt az 1850-es években.¹³ Bakunyin „gyónását” nem a nagyközönségnek vagy az utókornak, hanem az uralkodónak, I. Miklós cárnak szánta. Ez a visszaemlékezés az igazságszolgáltatási eljárás

¹¹ A magyar állam, ismerve a szövetségesek nyilatkozatait, számos alkalommal juttatta el – 1946 közepéig sikerrel – kérését a háborús bűnösök kiadatásával kapcsolatban az amerikaiakhoz. Vö.: I. Kimutatás a háborús bűnösökről, a fegyverszüneti egyezmény 14. §-ához. 10. számú minisztertanácsi jegyzőkönyv 1945. február 9. II. Kimutatás a háborús bűnösökről, a fegyverszüneti egyezmény 14. pontjához. 20. számú minisztertanácsi jegyzőkönyv 1945. március 29. Közli: *Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei (1944. december 23. – 1945. november 15.)* A kötet. Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta Szűcs László, Magyar Országos Levéltár Budapest, 1997. 203–204. és 329–331. Összesen öt lista ismert, amelyek között Wayand Tibor neve nem szerepel.

¹² Marco Polo: *Marco Polo utazásai*. Ford. Vajda Endre. Osiris, Budapest, 2003.

¹³ Mihail Bakunyin: *Gyónás*. Ford. Szabó Mária. Az utószót és a jegyzeteket írta Kun Miklós. Európa, Budapest, 1983.

részét képező, vagy legalábbis azt befolyásoló, okiratértékű dokumentum, nem pusztán irodalmi alkotás volt: az orosz forradalmár a *Gyónással* egy önkritikai elemekkel átszőtt feljegyzést, „terhelő bizonyítékot” juttatott el bírójához, amelynek nyilván nagy szerepe volt abban, hogy a legfőbb ítézs, Miklós cár kegyelmet adott számára.

A fogságban írt visszaemlékezésekre a magyar történelemben is találunk példákat. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc leverését követő megtorlásban számos elfogott honvédtiszt kapott „papírt és pennát”, hogy feljegyzéseket készítsen. Ezen emlékiratokat, naplójegyzeteket vagy a kivégzés előtti visszaemlékezéseket az osztrák katonai törvényszék bírái nem tekintették szilárd bizonyítéknak, ezért azokat általában nem használták fel a büntetőperekben.¹⁴ Ugyanez figyelhető meg az 1919 utáni bűnvádi eljárások esetében is: az ellenforradalmi hatóságok – a külvilágtól történő minél szigorúbb szeparáció érdekében – inkább tiltották, mintsem támogatták a „börtönfeljegyzések” megszületését, így számos írás titokban, a nyomozó szervek tudta nélkül készült el. Korvin Ottó és Ágoston Péter börtönaplója például rejtve maradt a hatóságok előtt, így az eljárásban sem használhatták fel. A Lenin-fiúkként aposztrofált vörös különítményesek feljegyzései pedig azért nem szolgálhattak bizonyítékul, mivel nem a vizsgálati fogságban, hanem az ítélelhozatalt követően, közvetlenül a kivégzések előtt íródtak.¹⁵

Ezzel szemben néhány, a Tanácsköztársaság leverését követően őrizetbe vett rendőr önvallomása bekerült a nyomozások aktáiba.¹⁶ A feljegyzések nagy része csupán írójuk sérelmeinek felsorolásából, börtönbéli viszontagságainak taglalásából és végtelen panaszáradatból álltak, ám az elkövetett cse-

¹⁴ *Az aradi vértanúk (forrásközlés)*. Vál., szerk. Katona Tamás. Neumann Kht., Budapest, 2001.

¹⁵ Korvin Ottó: *Börtönapló, 1919. XII. 12.–1919. XII. 18. Első csorbítatlan, hiteles kiadás*. (Csillag füzetek 1.) Szerk. Simor András és Zalai Katalin. Budapest, MSZMP KB, é. n. PSZL 689. f. 13. ő. e. III. 350. 1. Ágoston Péter börtönaplója. PSZL 686. f. 157. ő. e. Lenin-fiúk búcsúlevelei a siralomházból.

¹⁶ Lásd a Károlyi-éra vezető rendőrségi tisztviselőinek, Páll Györgynek és Nánássy Lászlónak vagy a Tanácsköztársaság Budapesti Főkapitányságán dolgozó Wagaszt Józsefnek a fogságban írt feljegyzéseit: BFL VII. 5. c. 8400/1920. (Wagaszt József ellen indított bűnügy bírósági iratai.) Wagaszt József fogságban írt önvallomása a Budapesti Államügyészséghez. 1919. szeptember 8. I. kötet, 96–107. BFL VII. 5. c. 7636/1919. (Páll György és társai ellen indult bűnügy bírósági iratai.) Páll György fogságban írt önvallomása. 1919. szeptember 13. I. kötet, 75–98. BFL VII. 5. c. 7636/1919. (Páll György és társai ellen indult bűnügy bírósági iratai.) Nánássy László fogságban írt vallomása az államügyészséghez. 1919. augusztus 23. I. kötet, 22–27.

lekményekkel kapcsolatos közléseket is tartalmaztak, például a letartóztatott életútjáról, munkájáról, vagy éppen közéleti szerepvállalásáról. A rendőrség kezébe került jegyzetek egyértelmű veszélyt jelentettek írójukra nézve, főleg akkor, ha azok konkrét adatokat, neveket és eseményeket tartalmaztak a még fel nem derített bűncselekményekről.¹⁷ Lényeges megemlíteni tehát, hogy ezekhez a kompromittáló adatokhoz – a fogva tartás kényszerítő körülményein túl – a kihallgatók nem közvetlen presszionálással jutottak hozzá. Legalábbis nincs annak nyoma, hogy a rendőrség vagy az ügyészség az önvallomások megírásakor bármiféle nyomást gyakorolt volna az őrizetesekre. (Büntetőügyekben testi kényszerrel általában „csak” az előállítás során, illetve a detektív-kihallgatásokon alkalmaztak a rendőrség emberei.)

Később mindez megváltozott. A nyomozó hatóságok felismerték, hogy az önvallomásokban található adatok nem egyszer komoly bizonyítékok is lehetnek, ezért ezt a módszert idővel a kihallgatási eljárás részévé tették. A fontosabb gyanúsítottaktól ily módon (is) igyekeztek minél több információhoz jutni. A második világháború alatt lefolytatott kommunisták elleni nyomozások során számos elfogott baloldalt részesítettek abban a „megtiszteltetésben”, hogy életrajzukat, beismerő vallomásaikat saját kezűleg vethették papírra.¹⁸ Itt már nemcsak az első kihallgatáson jelent meg a fizikai és pszichikai kényszer, de valamennyi vallomástételnél felfedezhető volt a preszsió. A Horthy-korszak államvédelmi apparátusának beosztottjai, a csendőrnnyomozók és detektívek előszeretettel alkalmazták ezt a módszert, amelyet a két világháború közötti időszakban megjelent tankönyvek is megemlítettek.¹⁹

Az önvallomás mint nyomozati eszköz „tökéletesítésére” 1945 után került sor. Ekkor lett általánossá, hogy az elfogott személyekkel a nyomozás irányítói saját kezű vallomásokat, komplex „életrajzokat”, esetenként hosszabb terjedelmű tanulmányokat készítettek. A sors fintora, hogy a korábbi vallatók olyan vallatottakká váltak, akiknek hasonló beszámolót kellett adniuk munkájukról, szakmai feladataikról, a második világháborús ténykedésükről,

¹⁷ Vas Zoltán: *Viszontagságos életem*. Magvető, Budapest, 1980. 341., 358.

¹⁸ Lásd a második világháború alatti függetlenségi mozgalomban aktív szervezőmunkát vállaló szociáldemokrata Uhrin Istvánnak a csendőrségen 1942. április 4-én tett önvallomását. Közli Svéd László: Ságvári Endre mártírújának körülményei a dokumentumok tükrében. *Múltunk*, 2008/1. 106–110. és Hollós Ervin: *Rendőrség, csendőrség, VKF* 2. Kossuth, Budapest, 1971. 278.

¹⁹ Pl. Ridegh Rajmund – Olchváry-Milvius Attila: *Bűnügyi nyomozástan*. I. kötet. Hornyánszky Viktor Rt. Magyar Királyi Udvari Könyvnyomda, Budapest, 1936. 331.

mint amilyent hivatali regnálásuk alatt ők maguk követeltek fogvatartottaiktól. Ilyen önvallomást írt többek között Kádár Gyula, Szentpétery György és Osváth István, akik honvéd vezérkari tisztekként vezető szerepet játszottak a Horthy-kori katonai állambiztonságban.²⁰ A legismertebb és talán legjelentősebb feljegyzéseket Ujszászy István vezérőrnagy azon visszaemlékezései képezték, amelyeket 1948-ban az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) fogságában készített el.²¹ A volt csendőrök közül hasonló vallomást írtak például Ládai István csendőr ezredessel, a Szálasi-kormány belügyi államtitkárával, vagy Ferenczy László csendőr alezredessel, aki főszerepet játszott a magyarországi zsidók deportálásában.²² Meg kell említeni a második világháború alatti kommunistaelenes nyomozások egyik kulcsfigurájának, Juhász István csendőr alhadnagynak részletes, már-már tanulmányértékű feljegyzéseit.²³ Az elfogott detektívek sem kerülhették el az „élménybeszámoló” elkészítését. Wayand Tibor beosztottjainak, K. Horváth Sándornak és Tényi Mátyásnak ugyanúgy számot kellett adniuk munkájukról, kollégáikról és a politikai rendőrség működéséről, mint Kerekes Béla detektívnek, a „magyar Gestapo” szolgálatirányító parancsnokhelyettesének.²⁴

²⁰ ÁBTL 4.1. A-862. Kádár Gyula visszaemlékezése. A-857. Szentpétery György feljegyzése. A-856. Osváth István önéletírása. Kádár Gyula azok közé a „rutinos” önvallomáskészítők közé tartozott, akikkel nemcsak a magyar vizsgálati szervek, de a német biztonsági szolgálatok, az amerikai hírszerzés és a szovjet államvédelem is íratott hasonló jellegű visszaemlékezéseket. Vö. Kádár Gyula. *A Ludovikától Sopronkőhidáig*. Magvető Kiadó, Budapest, 1978. II. kötet 679., 820.

²¹ *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Szerk. Haraszi György. Corvina, Budapest, 2007.

²² Kovács Zoltán András: Ládai Istvánnak, a Szálasi-kormány belügyminisztériumi államtitkárának fogságban írott feljegyzései. *Lymbus*, 6. (2008.) 321–355. Molnár Judit: *Csendőrtiszt a Markóban. Ferenczy László csendőr alezredes a népbíróóság előtt*. Scola-ÁBTL 2014. 53–62.

²³ ÁBTL 3.1.9. V-142819. Juhász István önvallomása.

²⁴ ÁBTL 4.1. A-1098/1 Dokumentumok a volt m. kir. rendőrtisztek és detektívekről a kommunistaelenes nyomozásokról, II. kötet. 119–131. K. Horváth Sándor kihallgatási jegyzőkönyve. Uo. 132–136. Tényi Mátyás vallomása. BFL VI. 1. d. (4. kisdoboz) a Budapesti Főkapitányság Politikai és Rendészeti Osztályának töredékiratai 1944–45. (Kerekes Béla feljegyzése az Állambiztonsági Rendészet és a politikai rendészeti osztályok szervezetéről 1944. március 28. – 1944. december 25. és Kerekes Béla önéletrajza 1945. március 10.) A felsorolt dokumentumok formálisan rendőrségi jegyzőkönyveknek minősülnek, viszont egyes szám első személyben íródtak, azaz nem kérdés-felelet formájában vették fel.

A kommunista államvédelem a népbírószági perek lezárulta után sem mondott le e módszer alkalmazásáról. Különösen sok önvallomást írtak az 1953 utáni rehabilitációs eljárások során, elsősorban a koholt vádakkal illetett munkásmozgalmi személyekkel.²⁵ Jelentős „önvallomás-készítő hullám” vette kezdetét az 1956-os forradalom leverését követően is. A Belügyminisztérium Politikai Nyomozó Főosztályának beosztottjai az elfogott forradalmárokkal rendszeresen írtak feljegyzéseket, amelyeket a bűnvádi eljárásban előszere-ttel használtak fel írójuk és vádlott társaik ellen. A börtönben készült önvallomások közül kiemelkedik a legendás forradalmár Angyal István saját kézzel írt visszaemlékezése, amely nem pusztán vallomástétel, de forradalmi katekizmus is volt egyben.²⁶ Az 1956 utáni megtorlás során újra napirendre kerültek a Horthy-korszak csendőrnemzedékei és detektívjei elleni büntetőeljárások. A hatóságok instrukciói alapján nekik is írásban kellett számot adniuk korábbi tevékenységükről, kiegészítve mindezt – a kádári koncepciónak megfelelően – az 1956-os eseményekben játszott szerepükkel.²⁷

A Kádár-korszak későbbi politikai nyomozásaiban eleinte szintén előszere-ttel alkalmazták az önvallomást, ám ezt fokozatosan felváltották a hatóságok által készített komplex kihallgatási jegyzőkönyvek.²⁸ Hasonló szerepet töltöttek be a kirendelt igazságügyi elmeorvosi és pszichiátriai, valamint kriminálpszichológusi szakértőknek a terhelt szemléletmódját, érzelmi-értel-

²⁵ Lásd pl. a második világháború alatti titkos béketapogatózásokban részt vevő és az angol titkosszolgálatokkal szorosan együttműködő Pálóczi-Horváth György önvallomását (ÁBTL 2.1. I/51-a), valamint az angol hírszerzésről szóló beszámolóját (ÁBTL 3.2.5. O-9-028). Nem a rehabilitációs eljárásokhoz kapcsolódik, de műfaji sajátosságait tekintve hasonlóak ehhez Péter Gábor börtönben írt feljegyzései is.

²⁶ *Angyal István saját kezű vallomása*. Eörsi István előszavával. Szerk. Eörsi László. Pesti Szalon, Budapest, é. n. Bár nem tartozik szorosan e műfajhoz, mégis itt kell megjegyezni, hogy a kihallgatóknak is számot kellett adniuk egy saját kézzel írt önéletrajzban korábbi életútjukról, az 56-os eseményekben játszott szerepükről, és a rendszerhez való hűségükről. Minderre természetesen nem a fogva tartás körülményei között került sor, de a számonkérés, személyükkel szemben támasztott szigorú elvárás itt is kitapintható.

²⁷ Lásd pl. ÁBTL 3.1.9. V-147478/1. 68–85. Rakó Sándor csendőr főtorzsrőrmester önvallomása. ÁBTL 3.1.9. V-145716. 47–49. Monostori Lajos csendőr őrmester önvallomása. ÁBTL 2.1. VII/20-b. 9–10. Juhász Antal csendőr őrmester önvallomása. A rendőrök közül kiemelkedik Akantisz Rezső rendőrkapitánynak az Állambiztonsági Rendészet fogalmazáskarbelti referensének önvallomása: ÁBTL. 3.1.9. V-146344.

²⁸ ÁBTL 4.1. A-2078. A gyanúsítottak személyisége megismerésének jelentősége leplezésük módszerei szempontjából, illetve bűnisméltódeztől való visszatartásuk érdekében. A BM III/1. Osztály 1976. május 28-án megtartott szakmai oktatásának anyaga. Előadó: Dr. Horváth István r. alezredes.

NÉVMUTATÓ

A névmagyarosításból vagy eltérő írásmódokból adódó névváltozatokat csak azon nevek esetében tüntetjük fel a mutatóban, amelyek Wayand Tibor vallomásaiban több formában fordulnak elő. A névmutatóban kurzívóval szedett oldalszámok a rövid életrajzok vonatkozó helyére (229–279) utalnak.

- Ádám Lajos 112, 230
Ághy-Asbóth Zoltán 127, 230
Ágoston Péter 12, 79, 230
Akantisz Rezső 15, 65, 172, 173, 229
Albrecht Károly 207
Alpári Gyula 79
Andics Erzsébet 51, 229
Andreánszky István 215, 229
Andréka Károly 50–53, 55, 81, 229
Angyal István 15
Angyal László 51, 77, 230
Antal István 45, 48, 61, 66, 161, 182, 184,
191, 199, 202, 204, 210, 211, 230
Antal János 230
Antal Jánosné 145, 146, 230
Árbócz János 8, 23, 70, 124, 125, 127,
129, 130, 137, 139, 141, 161, 231
- Babos József 158, 231
Bachert (Pataki) László 155, 231
Bácskay László 49, 50, 232
Bajcsy-Zsilinszky Endre 134, 231, 240
Bakonyi István 149–152, 161, 164, 165,
167, 170, 172, 175, 177, 181, 231
Bakunyin, Mihail 11
- Baky László 64, 163, 225, 231
Balogh István 252
Bánhidó Ottó 45, 61, 62, 223, 232
Bánki László 23, 79, 136, 137, 139, 141,
159, 222, 224, 232
Bánóczi László 121, 122, 233
Barabás László 191, 196, 232
Barankovics István 141
Bárd András (Ármin) 97, 133, 220, 233
Barsi Géza 127, 155, 232
Bártfay (Bauer) Ernő 52–55, 59, 60, 61,
77–80, 115–118, 233
Barthou Louis 120
Bátonyi Sándor 207
Bauer Ernő *lásd* Bártfay Ernő
Beck András 235
Bencze László 150, 204, 233
Benisz Sámuel 132, 133, 233
Benkő István 233
Beodray Ferenc 168, 169, 234
Berei Andor 51, 229
Berei Andorné *lásd* Andics Erzsébet
Bernáth 156, 157
Bethlen András 141, 234
Bethlen István 44, 159, 160, 234

- Bialoszkurszky Géza 51, 58, 234
 Bikszádi Endre 167, 234
 Birki Ágnes 93, 95, 234
 Blaszyk Gyula 223
 Blau Ella (Linka Istvánné) 132, 235
 Blous 112
 Bóka József 207
 Bokor Gyula 70, 235
 Boór Aladár 215, 235
 Borbáth Sámuel (Samu) 45, 47, 61, 222, 235
 Borszék (Zdeborszky) Oszkár 55, 235
 Borzay Gyula *lásd* Bozzay Gyula
 Bozzay (Borzay) Gyula 183, 190, 235
 Bödő Károly 62
 Bruszilov, Alekszej 73
 Bugár János 133, 135, 136, 236
 Buk Miklós 119, 236
 Butvei Péter 93
 Büchler József 140, 141, 176, 216, 236
- Ciano, Gian Galeazzo 118, 236
 Czobor István 45, 47, 236
- Csapó Béla 193
 Cselényi Antal 146, 167, 169, 236
 Cser István 23, 26, 27, 29, 44, 70, 71, 132, 140, 141, 164, 165, 166, 178, 184, 188, 189, 191, 192, 195–200, 203, 219, 223, 225, 226, 237
 Csia Sándor 8
 Csiky Béla 61, 237
 Csonti Szabó László 157, 237
 Csurgovits Gyula 55, 56, 237
- Davidson, Basil Rüdiger 141
 Deák György 149, 150, 152, 153, 155, 237
 Dede Márton 124, 126, 130, 186, 224, 238
 Deklava 158
 Demény Pál 18, 26, 27, 32, 34, 36–41, 116, 117, 121, 131, 135, 136, 138, 149–152, 165–167, 238
 Dénes Ferenc 194, 195, 238
 Déri Ferenc 207
 Dessewffy Gyula 169, 170, 238
 Dezsényi Miklós 175, 238
 Dienes-Dénes András 43
 Dombi Antal 45, 48, 239
- Eisenberger Benjámin (Benő) *lásd* Péter Gábor
 Ellenbogen Gabriella 239
 Ellenbogen György 239
 Ellenbogen Klára 239
 Ellenbogen Margit 239
 Ellenbogen Pál 239
 Ellenbogen Róza 239
 Ellenbogen testvérek 94, 239
 Erdős László 97, 223, 239
 Erzberger, Matthias 112, 113, 239, 268
- Fábián Dániel 111, 112, 239
 Fadgyas László 157, 240
 Fái Boriska 223
 Faragho Gábor 175, 176, 240, 261
 Farkas Mihály 33
 Farkas Vladimir 43
 Faust Imre 227, 239
 Fehér János 199
 Fejtő (Fischl) Ferenc 95, 240
 Fekecs Sándor 123, 240
 Fekete Lajos 207
 Fekete Pál 143, 241

- Felkay Ferenc 170, 240
 Ferenczy Endre 138, 241
 Ferenczy László 14, 152, 153, 222, 225, 241
 Fischl Ferenc *lásd* Fejtő Ferenc
 Flamm 155, 156
 Fornády Gyula 62, 241
 Fóti István 194
 Fóty Ferenc 136, 137, 139, 241
 Földes Ferenc 137, 242
 Földes László 135
 Földes Pál 101–103, 242
 Freesz József 174
 Fürst Sándor 104, 105, 220
- Garzuly József 222, 242
 Gáspár Jenő 160
 Gémes István 92, 107, 242
 Gerő (Singer) Ernő 33, 53, 78, 79, 269
 Goldmann György 69–70, 242, 243
 Goldmann Györgyné („Csipke”) 69–71, 137 243
 Gömbös Gyula 104, 112, 243
 Gráner (Grancz) Albert 76
 Grünwald (Gács) László 133, 135, 146, 147, 149, 153, 169, 170, 220, 226, 243
 Grünwald Lászlóné 133
- Gyöngyösi Nándor 153, 154, 243
 Gyuricza János 27, 31, 79, 186, 243
- Habsburg-Tescheni Albert Ferenc József 79, 198, 244
 Hadik András 101
 Hahn Elemér 94, 244
 Hain Péter 8, 18, 23–25, 27–29, 31, 32, 34, 37, 45, 50, 55, 56, 61–66, 79–107, 109, 110, 113–120, 123, 158, 160, 161–168, 176–178, 182, 183, 185–195, 198–207, 209–213, 219–221, 226–228, 244, 251, 253, 257, 263, 270, 271, 276
 Hainné Sándor Gizella 163, 188
 Hajdó János 53, 55, 59, 77, 81, 244
 Hajnácskőy (Halbich) László 8, 18, 43, 58, 84, 86, 88, 89, 91, 92, 101, 116, 117, 122, 123–125, 128, 136, 184, 202, 221, 244
 Hamburger Ede 76
 Hámos Elemér 51, 77, 245
 Haraszthy Vince 45, 57, 61, 112, 161, 244
 Hartstein Iván 92, 245
 Háy Mihály 93, 94, 245
 Házi Ferenc 86, 94, 95, 97, 245
 Hegedűs János 207
 Hernád László 207
 Hetényi (Hofbauer) Imre 25, 37, 49, 50, 54, 55–60, 67, 75, 81, 82, 85–87, 89, 90, 92, 93, 96, 97, 103, 108–110, 112–114, 120, 213, 220, 221, 245, 266
 Himler, Martin (Himler Márton) 7, 29, 47, 48, 246
 Hirossik János 51
 Hivessy Jenő 29, 45–48, 59–62, 78, 79, 81, 82, 107, 115, 158, 161, 166, 209, 210, 219, 220, 222, 246
 Hodossy Pál 202
 Hoffmann Ottó 104, 246
 Hollósy-Kuthy Lajos 143, 246
 Hollósy-Kuthy László 246
 Horthy Miklós 44, 76, 87, 88, 101, 113, 186, 247
 Horváth András 169
 Horváth Imre 104
 Horváth Sándor I. 222, 247

- Horváth Sándor, K. 14, 65, 66, 172, 178, 183, 187, 189–191, 197, 223, 225, 226, 247
- Hován Ilona 130, 155, 247
- Hubay Kálmán 48, 109, 247
- Huber, Franz Josef 190, 205, 206, 247
- Hutyrá Viktor 79, 81, 248
- Ivánkovics József 195, 248
- Jakabovics (Jakobovics) János 117, 248
- Jaross Andor 64, 163, 248
- Jávor Pál 185, 248
- Jolsvai Vilmos István 93, 94, 132, 138, 139, 141, 216, 248
- Joó Imre 45, 161, 249
- Józsa Béla 157, 249
- Juhász András 130, 224, 249
- Juhász Antal 15, 18
- Juhász István 14, 18, 69–71, 124, 125–127, 129, 138, 139, 141, 148–152, 155, 162, 164, 169, 170, 172, 174, 175, 178, 181, 183, 222, 223, 225, 226, 249
- Juhász József 58, 63, 221, 249
- Kádár Gyula 14
- Kády József 56, 250
- Kajli József 30
- Kállai Gyula 137, 162, 163, 216, 250
- Kálnay Gyula 45, 61, 118, 161, 250
- Kaltenbrunner, Ernst 64, 249
- Kántor István 225, 226
- Kánya Kálmán 118, 251
- Karikás Frigyes 104, 105
- Károly, IV. 80
- Kassai-Schallmayer Ferenc 48, 250
- Kaszala István 167, 225, 250
- Kecskeméti (ezredes) 204, 206
- Kecskeméti (polgári ruhás rendőr) 191
- Kedélyes István 210, 211, 251
- Kékkői Ferenc 70, 251
- Kémeri Nagy Imre 108, 109, 252
- Kerekes Béla 14, 23, 65, 196, 251
- Keresztes-Fischer Ferenc 45, 157, 251
- Keresztes-Fischer Lajos 251
- Kertész Róbert 141
- Kilián György 105, 220, 252
- Király Gyula 168, 252
- Kiss Zsigmond 100, 223, 252
- Klages, Otto 63
- Klapholz 184
- Kohn Hillel 130, 252
- Kolozs Márta (Sebes Sándorné) 99, 100, 147, 220, 253
- Koltay László 8, 28, 63, 64, 66, 176, 177, 182, 185, 188, 189, 192–196, 198–201, 203, 205, 207, 253
- Komlóssy Gyula 206
- Kormos Károly 51, 253
- Koroda Miklós 163
- Korondi Béla 43
- Korvin Ottó 12
- Kotsis (Kocsis) Árpád 8, 63–66, 166, 182, 183, 185, 192–196, 198–203, 205–207, 212, 227, 253
- Kovács Arnold 254
- Kovács Dénes 113, 114
- Kovács Ferenc 76
- Kovács István (Rosner Jenő) 98, 145, 146, 147, 149, 152, 265
- Kovács Jenő 199, 201, 254
- Kovács Kornél 81
- Kovács László, U. (N.) 226, 254
- Kovács Sándor (detektív) 94, 95, 103

- Kovács Sándor 81
 Kovács Tibor 81
 Kovácsévics Miklós (Milos) 51, 254
 Kovai Lőrinc 137, 215, 253
 Kovarcz Emil 8
 Koyer Károly 83, 254
 Kozmáné 180, 181
 Kögler Henrik 73
 Körmendy Sándor 63, 254
 Krausz Teréz 105, 255
 Kritzler Lipót 51, 116, 255
 Krupke, Heinrich 181, 255
 Kudar Lajos 139, 142, 148, 157, 185,
 225, 255
 Kulich Gyula 124, 128, 216, 217, 255
 Kun Béla 79, 83, 245
 Kun László 156, 256
 Kungli József 225, 226, 256
 Kurucz János 159, 160
- Lábody Gyula 81, 107, 110, 190, 191,
 198, 220, 221, 256
 Ládai István 14
 Lakatos Géza 165
 Landler Jenő 79, 83
 Lázár Károly 175, 256
 Lázár Miklós 174, 175, 256
 Legeza János 209, 256
 Lencsés István József János 204, 257
 Lenkey Márton 59, 61, 83, 86, 257
 Ligeti László 162
 Linka István 132
 Locskay István 207
 Lovász Ferenc 127, 257
 Lukács György 83
 Lutz, Carl 173
- Madzsar József 170, 257
 Magyar (vasmunkás) 136
 Magyar Ottó 158, 257
 Makány Imre 45, 60, 161, 258
 Malatinszky Jenő 98, 258
 Márfy József 55
 Markovic-Toza, Svetozar 144, 145, 258
 Marosvári János 201, 258
 Martinidesz Ödön 63, 64, 79, 94, 219,
 220, 258
 Máté Béla 197
 Matheidesz Géza 175, 258
 Matuska Szilveszter 103, 104, 259
 Mayer Arnold 149–152, 237, 259
 Melega Gyula 81, 259
 Mersits Gyula 87, 241
 Metsch Györgyné 155
 Miklós, I. orosz cár 11, 12
 Milassin István 175, 259
 Miske Jenőné 141, 259
 Miske–Gerstenberger Jenő 259
 Molnár René 105, 170, 260
 Mónus Illés 140, 141, 260
 Mussolini, Benito 236
 Müseler 179–181, 260
- Nagy Imre 235, 271, 273
 Nagy József 61
 Nagy Károly 77, 260
 Nagy Sándor 59, 260
 Nagy Valér 64, 65, 171, 176, 177, 184,
 190, 193, 257, 260
 Nánássy László 12, 51, 261
 Nemes Sándor 115, 261
 Németh Ernő 56, 261
 Németh Ferenc 124, 129, 261

- Nyerges Pál 222, 261
- Oancz József 93, 94, 101–103, 261
- Okos Sándor 45–48, 161, 262
- Olaszy Sándor 193
- Olt Károly 95, 262
- Omelka Ferenc 48, 262
- Orbán László 40, 157, 158
- Orendy Norbert 8, 193, 262
- Osgyáni László 207
- Osváth István 14
- Ökrös Ferenc 53, 55, 77, 79, 81, 82, 262
- Paál Károly 210, 262
- Pál József 112
- Pál Sándor 207
- Pálffy Fidél 247
- Pálffy György 7, 10
- Páll György 12
- Pálóczi-Horváth György 15, 141
- Palotás Ferenc 146, 263
- Papp István 199
- Pataki László *lásd* Bachert László
- Pavelic, Ante 120, 263
- Péter Gábor (Eisenberger Benjámín/
Benő) 7, 10, 15, 29–33, 36–38, 42, 43,
148, 125, 148, 149, 233, 263, 269, 274
- Petkóczy János András 194, 263
- Pető 135
- Petőfi Sándor 134
- Petri Béla 167, 225, 226, 263
- Pikler György 100, 101, 223, 264
- Pintér József 83, 84, 90–92
- Plessinger Frigyes 207
- Polo, Marco 11
- Porgesz Júlia 137, 264
- Prónay Pál 76
- Propper Sándor 89, 264
- Rácz Kálmán, F. 189, 190, 265
- Rádóczi-Várallyai Boda Imre 139, 265
- Radocsay Jenő 168, 264
- Rajk Endre 186–189, 264
- Rajk László 31, 34, 36–39, 41, 137, 185–
189, 210, 211, 227, 228, 264
- Rakó Sándor 15, 23, 71, 79, 186, 265
- Rákos Mátyás 32, 33, 36–38, 40, 41, 44,
82–84, 87, 88, 170, 215, 217, 220, 223,
265, 269, 273
- Rákosi Endre 179
- Rákosi Éva 179
- Réti György 207
- Rétlaky János *lásd* Rubos János
- Révai József 83
- Rezi Károly 132, 135, 136, 233, 265
- Rezi Károlyné 133, 135
- Richtmann Sándor 179
- Róka Pál 26, 79
- Rosner Jenő *lásd* Kovács István
- Rózsa Ferenc 137–139, 227, 264, 266
- Rózsa Richárd 97, 132, 266
- Rubin Ede 83
- Rubos (Rétlaky) János 53–55, 77, 82,
108, 266
- Ruth Pál 79, 266
- Sáffár Antalné 72
- Sáffár Kornél 75
- Ságvári Endre 109, 124, 169, 236, 263,
267
- Salamon Dávid 126, 128, 155, 266
- Sallai Imre 104, 105, 220, 266
- Salm, Hermann 76

- Samuel Lajos 83
 Sándor Pál 103, 267
 Sárkány Károly 224, 226, 267
 Saródi János 110, 221
 Saronov, Nyikolaj 215
 Sasvári István 61, 107, 267
 Schiesz József 107, 108, 132, 267
 Schiller Marcell 137–139, 153, 154, 268
 Schillinger Ilona 243
 Schillinger László 97
 Scholznik Győző *lásd* Szentirmay Győző
 Schönherz Zoltán 34, 69–71, 125–128, 130, 137, 142, 217, 227, 243, 268
 Schönstein Sándor 103, 268
 Schulz, Heinrich Ernst Walter 112, 268
 Schumacher 112
 Sebes György 98, 269
 Sebes Imre 269
 Sebes István 100, 269
 Sebes László 94
 Sebes Pál 269
 Sebes Sándor 253, 269
 Sebes testvérek 94, 98, 220, 268–269
 Sebestyén Károly 66, 194, 196, 199, 269
 Sédey Gyula 193, 195, 269
 Simon András 207
 Simon Jolán 30, 125, 147, 148, 269
 Singer Ernő *lásd* Gerő Ernő
 Sinka Péter 189, 190, 269
 Skolnyik József 37, 145, 147, 149, 152, 269
 Sombor (Schweinitzer) József 8, 9, 24–26, 29, 30, 33, 37, 42, 45–48, 57, 60–62, 67, 68, 81, 83, 100, 103, 109, 110, 115, 118, 119, 122, 123, 127, 129–132, 134–136, 138, 139, 141, 142, 144–146, 148–154, 157, 158, 160, 209–211, 213, 215, 216, 221–224, 235, 251, 258, 270, 278
 Somos Remig 194, 270
 Spiegel-Tóth István 96, 97, 270
 Spítálszky Károly 89, 270
 Stéger Lajos 104
 Stolte István 38, 41, 95, 131, 165, 167, 270
 Szabados Béla 45, 48, 148, 161, 270
 Szakasits Árpád 138–141, 186, 216, 217, 271
 Szalai István 160
 Szálasi Ferenc 8, 173, 176, 247, 250
 Szánthó Lajos 82, 271
 Szántó István 109, 271
 Szántó Zoltán 93, 109, 271
 Szathmáry Róbert 115, 166, 271
 Szeder Ferenc 134, 157, 191, 272
 Székely Miklós 216
 Székely Miklósné 155, 216
 Szélesi Jenő 45, 47, 62, 97, 102, 145, 146, 150, 155, 157–160, 222, 223, 272
 Széll Jenő 93, 95, 234, 273
 Széll József 113, 114, 273
 Széll Kálmán 114, 273
 Szemerjay Kovács Dénes 113, 114, 272
 Szénássy Zoltán 169, 273
 Szent-Györgyi Albert 238, 259
 Szentirmay (Scholznik) Győző 112, 272
 Szentpéteri Antal 66, 272
 Szentpétery György 14, 123, 272
 Szilágyi János, B. 195–197, 201, 273
 Szily Kálmán 48, 274
 Szirmai István 130, 155–157, 216, 274
 Szöllösi Jenő 183, 274

- Sztaron Sándor 87, 88, 274
 Sztójay Döme 163
 Szűcs (Szüsz) Ernő 254, 274
 Szvétecz (Szigetvári) István 53, 54, 80, 273
 Takács Pál György 150, 275
 Takó Ferenc 108, 132
 Tamás Aladár 103, 275
 Tamás Emil 88
 Tasnády (detektív) 48
 Teleki Pál 118, 275
 Temesi (Temesy) Béla 79, 95, 104, 105, 129, 130, 148, 150, 153, 154, 224, 227, 275
 Tényi Mátyás 14, 120, 121, 126, 127, 147, 148, 179–181, 275
 Thiry Sándor 195, 200, 207, 212, 275
 Thorma Tibor 65, 176, 177, 276
 Tildy Zoltán 186
 Tillessen, Heinrich 268
 Tímár József 189, 276
 Tonhauser Pál 148, 149, 152, 276
 Toperczer Ferenc 225, 276
 Torkos Ferenc 206, 207, 276
 Torma János 199, 200
 Tószegi (Freund) Antal 76
 Tóth József 199, 276
 Tömpe András 7, 10, 100, 146, 277
 Tömpe Ferenc 146, 277
 Tömpe István 137, 145, 146, 147, 277
- Ugray Gábor 167–171, 174, 180, 181, 225, 226, 277
 Uhrin István 13
- Ujszászy István 14, 16, 43, 142, 157, 186
 Urban, Josef 161
- Vági István 85, 278
 Vajna Gábor 182, 204, 277
 Varga István, B. 167, 169, 278
 Várkonyi János 23, 45, 60, 161, 206, 210, 278
 Vas (Weinberger) Zoltán 31, 82, 83, 88, 215, 278
 Veres János 163
 Versényi János 63, 66, 161, 167, 185, 190, 191, 199, 204, 225, 226, 278
 Vilmányi Dezső 121, 279
 Vita Béla 200, 207
 Vörös István 76
- Wagaszt József 12
 Walter Hermann 184
 Weil Emil 100, 101, 223, 279
 Weinberger Zoltán *lásd* Vas Zoltán
 Weishaus Aladár 37
 Weiss Artúr 173
 Weisz György 93, 279
 Weisz Henrik 92, 279
 Weisz Nándor 93
 Werschitz Emil 179
 Winkelmann, Otto 64, 279
 Wisliceny, Dieter 63
- Zalka Máté 101
 Zdeborszky Oszkár *lásd* Borszéky Oszkár
 Zimmermann Imre 109

SUMMARY

Self-Interrogation

Tibor Wayand's memoirs written in captivity
1945–1946

The records of the emblematic figure of the political law enforcement bodies of the Horthy era, Dr. jur. Tibor Wayand, kept in the Historical Archives of the Hungarian State Security (ÁBTL), guide their readers to the topic of the Hungarian state security between the two world wars and during World War II. Who was Tibor Wayand and what role did he play in the operation of the police during the Horthy era? Why are his records significant?

Tibor Wayand was born in Budapest in 1890. Having finished his studies, he took part in the clashes of World War I. When he returned from Russian captivity, he applied to be a member of the detective body of the Royal Hungarian Police Service. From 1920 to 1945 he was working at the Directorate of Political Investigation of the Budapest Headquarters. This unit was responsible for carrying out investigations on semi-legal and illegal political parties and organisations, as well as providing state police control over any radical political movements whether belonging to the left or to the right wings. Tibor Wayand used to be one of the detectives of the anti-leftist division, of the reconnaissance unit which focused on the illegal propaganda activities of the foremost public enemy of the regime, the Communist Party of Hungary (KMP). He participated in almost every significant anti-communist investigations between the two world wars, and in the meantime, he collected immense amount of information about various members and leaders of the illegal movement's cells as well as on their conspiracy methods. He gradually acquired the skills and thus could become one of the most experienced detectives, a true expert on the communist movement. He was appointed to be a detective-inspector and, at the same time, the leader of the anti-leftist division in 1939. Wayand played a prominent role in the far-reaching anti-communist investigations of the early 1940s. As one of the commanders of on-site operational activities, he was a key

figure in all successful reconnaissance manoeuvres and assisted in solving many cases of national importance. Even when the political power was seized by the Arrow Cross Party in the October of 1944, his career continued unbroken. He became one of the leaders of the notorious political police led by Péter Hain. With their headquarters located on Svábhegy, they conducted investigations not only against communists and left-wing radicals, but also against any other independence and resistance movements' members. Finally, he left the country together with the fleeing German and Arrow Cross Party administration and was taken prisoner by the US Army in 1945.

The national police having been reformed in the footpath of the Red Army recruited their leaders from the former illegal communists who did not forget the persecutions and offences they had suffered previously. Tibor Wayand was among the people who, having fled to Germany and accused of war crimes, were brought back to Hungary. The detective-inspector feared by the communists was broken at the political police led by Gábor Péter and revealed his investigations carried out against illegal communists in detail. Neither his confessions, nor his cooperation in other political issues could save him from serious punishment. First, he was sentenced to life-long imprisonment in 1946, but his sentence was aggravated in 1949, to capital punishment, which was inflicted within one week.

This volume, however, does not focus on the person of Tibor Wayand, but rather on his confessions. Like other prominent political prisoners, Wayand was also required by his interrogators to produce a memoir interwoven with autobiographical elements. He was made to write various memoirs in his captivity in which he revealed his scouting on the illegal Communist Party, as well as the role and the identity of the activists, party leaders, and informants. The political police and the Hungarian Communist Party were mainly interested in these pieces of information after 1945. The records penned by him in imprisonment were not only used in his criminal case, but in other investigations as well. Among the latter was the case of Pál Demény, one of the leaders of the communist movement between the two world wars, who became convicted on the basis of information from Tibor Wayand's confessions, on trumped-up charges and false evidences. The memoirs were also used in the rehabilitation proceedings of the 1950s, and as guidance materials for state security methodology.

Besides the state security services, the Communist Party considered the memoirs as of utmost importance. The distinguished attention was plausible since the texts offer important details about the illegal Communist Party of

Hungary (KMP) and the history of the left-wing labour movement between the two world wars. The Wayand's memoirs provide detailed information about the organisational structure of the political police between the two world wars. Since most of the records of the Ministry of the Interior were destroyed during World War II, it is no question why the memoirs of Tibor Wayand have such authoritative value in research on the institutional history of the police. Historians dealing with the era have been benefitting from the confessions since numerous studies, scientific publications and monographs rely on the memoirs of the detective-inspector.

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott

www.szaktars.hu

adatbázisban

Nyomdai előkészítés: Erőss Zsolt

A Kronosz Kiadó és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának közös kiadványai

2019

- **Petrás Éva: Álarcok mögött. Nagy Töhötöm életei**
B/5, 312 oldal
- **Gyarmati György: Taposómalom taposóaknákkal. Írások a megmagyarosított államszocializmusról**
B/5, 472 oldal
- **Gyarmati György: Rendszertitkok – szolgálkkal és szolgálatokkal**
B/5, 396 oldal
- **Farkas Gyöngyi: Megszállás vagy segítségnyújtás. A Csehszlovákia elleni intervenció fogadtatása Magyarországon 1968-ban**
B/5, 222 oldal

2018

- **Gálszécsy András: A birkahodálytól a parlamentig. Életinterjú**
B/5, 308 oldal
- **„Ez a sugárzás nem ismer határokat”. Dokumentumok a csernobili katasztrófa magyarországi következményeiről**
Szerkesztette: Cseh Gergő Bendegúz, Haász Réka, Katona Klára, Ring Orsolya, Tóth Eszter
B/5, 635 oldal
- **Honukban otthontalanok. Tanulmányok az 1951. évi budapesti kitelepítések történetéből**
Szerkesztette: Gyarmati György, Palasik Mária
B/5, 410 oldal
- **Metszetek bolsevizmusról, sztálinizmusról**
Szerkesztette: Gyarmati György, Pihurik Judit
A/5, 288 oldal

2017

- **Papp István: Fehér Lajos. Egy népi kommunista politikus pályaképe**
B/5, 446 oldal
- **Személyiség és történelem – A történelmi személyiség. A történeti életrajz módszertani kérdései**
Szerkesztette: Vonyó József
B/5, 560 oldal

- **Vukman Péter: „Harcban Tito és Rankovics klikkje ellen”. Jugoszláv politikai emigránsok Magyarországon (1948–1980)**
B/5, 294 oldal
- **Epizódok a Titkok Házából. A politikai rendőrség mindennapjai 1956 után**
Szerkesztette: Okváth Imre, Palasik Mária
B/5, 306 oldal
- **Continuities – discontinuities. Secret Services after Stalin’s Death in Communist Central and Eastern Europe**
Eds.: Gyarmati György, Palasik Mária
B/5, 174 oldal

2016

- **Slachta Krisztina: Megfigyelt szabadság. A keletnémet és a magyar állambiztonsági szervek együttműködése a Kádár-kori Magyarországon 1956–1990**
B/5, 350 oldal
- **Eörsi László: A csepeli fegyveres ellenállás, 1956**
(társkiadó: 1956-os Intézet Alapítvány) B/5, 226 oldal

2015

- **Háborús hétköznapiak hadszíntéren, hátszágban**
Szerkesztette: Gyarmati György, Pihurik Judit
(társkiadó: Magyar Történelmi Társulat) B/5, 328 oldal
- **Pihurik Judit: Perben és haragban - világháborús önmagunkkal**
A/5, 254 oldal
- **Kor/Társ panoráma. Tanulmányok a 70 éves Vonyó József tiszteletére**
Szerkesztette: Eröss Zsolt, Gyarmati György
(társkiadó: Magyar Történelmi Társulat) A/5, 246 oldal

2014

- **Rigó Róbert: Elitváltások évtizede Kecskeméten (1938–1948)**
B/5, 432 oldal

2013

- **Bűnbak minden időben. Bűnbakok a magyar és az egyetemes történelemben**
Szerkesztette: Gyarmati György, Lengvári István, Pók Attila, Vonyó József
(társkiadó: Magyar Történelmi Társulat) B/5, 560 oldal